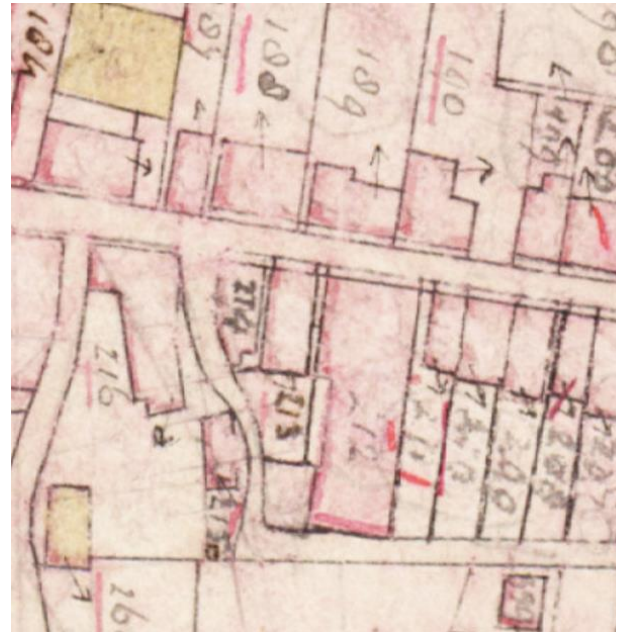

Voorstel historische onderzoek en behoud elementen Hogestraat 19 Loppersum

d.d. 27-02-2022

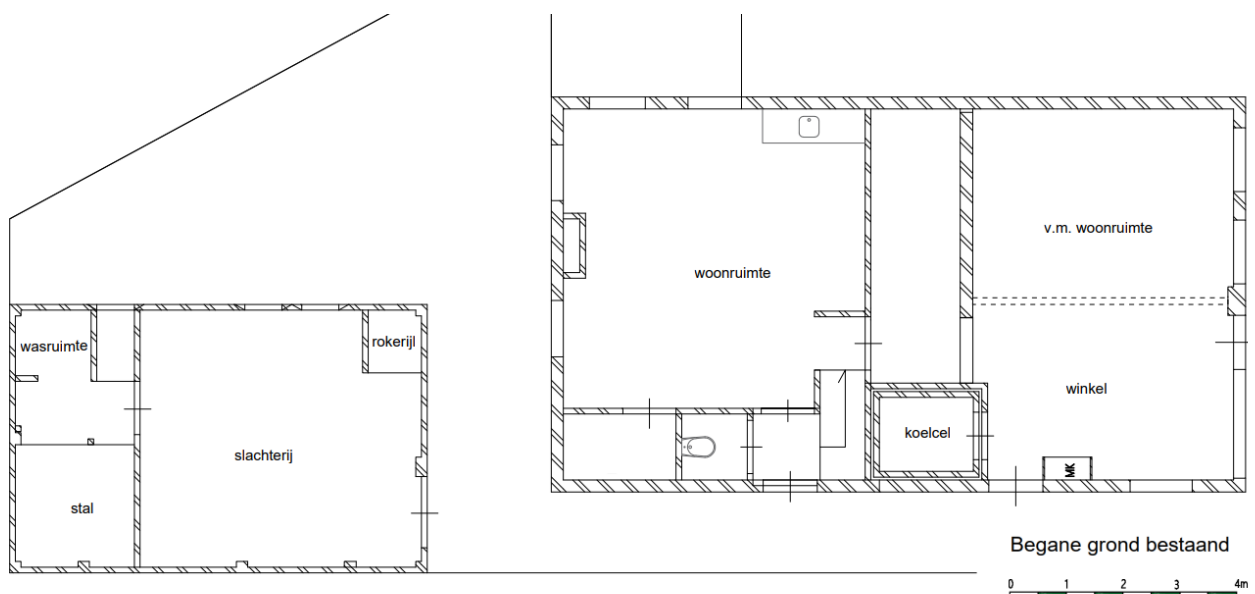

Boven Hogestraat 19; rechts het Kadestraal minutenplan uit 1830, met 'De Oude Slagerij' als nummer 213 weergegeven (midden)

De start van de versterking van de Hogestraat 19 te Loppersum staat gepland voor medio mei 2022. Na de versterking verhuizen de Wereldwinkel (eigenaar) en de Historische Vereniging Loppersum (HVL) naar het pand. Tijdens de voorbereidingen van de werkzaamheden zijn onlangs een aantal elementen gevonden die er op duiden dat de geschiedenis van het pand teruggaat naar het begin van de 17^e eeuw of eerder. In dit document proberen we duidelijk te maken waarom een historisch onderzoek naar de bouwgeschiedenis en archiefonderzoek belangrijk is voor meer kijk op de geschiedenis van Loppersum. Doelstelling is verder de mogelijkheden te onderzoeken naar het behoud van enkele van de gevonden onderdelen.

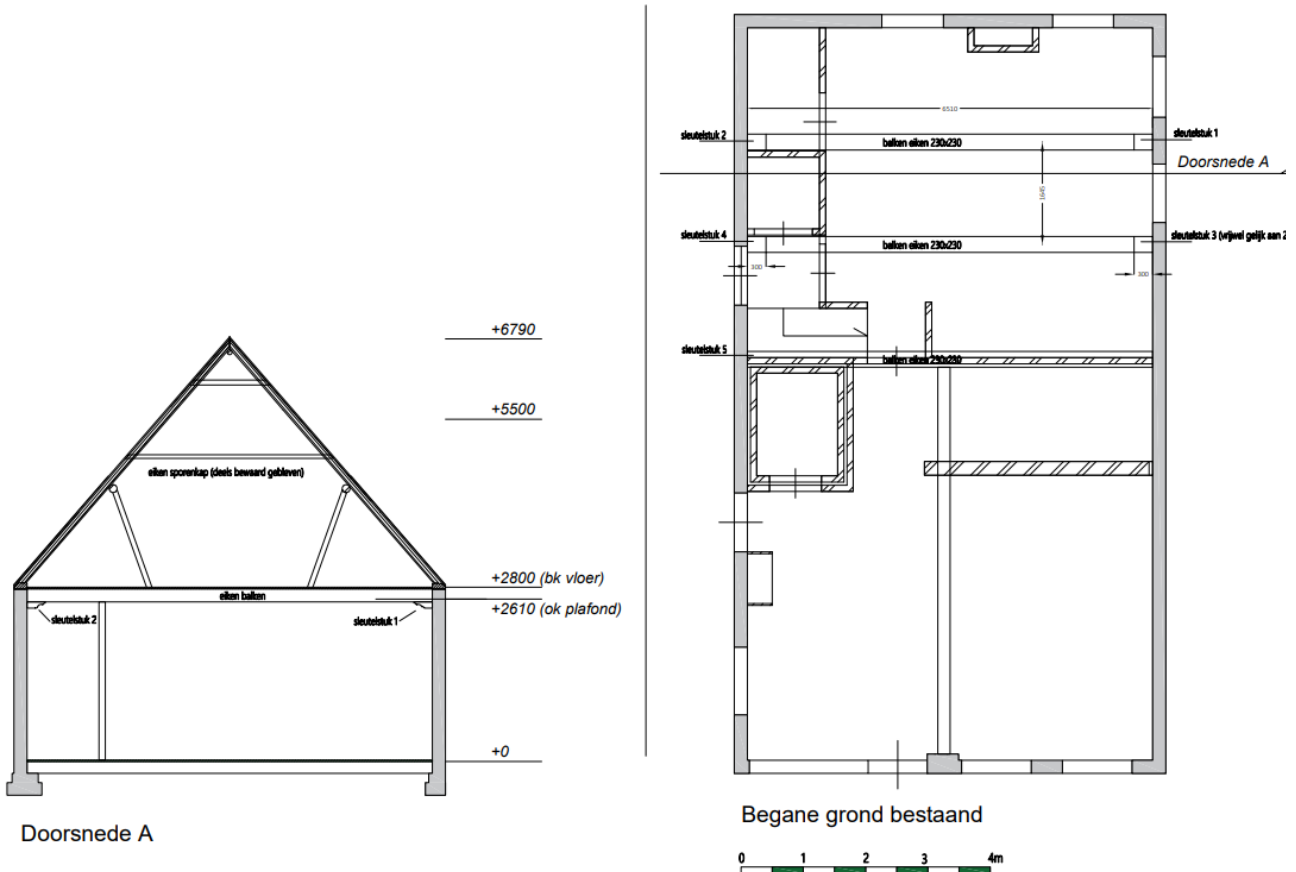
Korte geschiedenis en omschrijving van de gevonden bouwsporen.

De huidige indeling van het pand aan de Hogestraat bestaat uit twee delen, het hoofdgebouw met de winkel en een slachterij op het achter terrein (Kreupelstraat). Het hoofdgebouw heeft aan de straatzijde een winkel met aan de achterzijde het woongedeelte.

Het winkel deel bestond in oorsprong uit een winkel met een woonruimte welke toegankelijk was via de winkel (zie stippellijn). Deze ruimtes zijn later samengetrokken tot één winkelruimte. Op de zolder zijn vier kamers afgeschot, die waarschijnlijk tot in de jaren '80 gebruikt werden als slaapkamer.

Volgens de versterkingsdocumenten dateert het pand uit 1920. Uit gegevens van de HVL blijkt dat het pand ouder is. Bekend is dat rond 1900 slager Cohen er zich vestigde (zie ook *Lopster Kroniek* nr.30, december 2019). Uit overlevering is bekend dat er in het pand een kleine kelder moet zijn die als ritueel reinigingsbad werd gebruikt. Nader onderzoek naar de aanwezigheid en locatie van dit bad kan interessante informatie opleveren over het joodse leven in Loppersum. Vanwege de versterking wordt de begane grondvloer deels verwijderd waardoor dit nader onderzoek mogelijk is. Gewenst zou zijn dan ook archeologisch onderzoek uit te laten voeren.

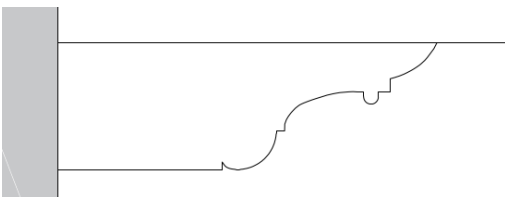
In de zijgevels is de overgang zichtbaar tussen het middeleeuwse metselwerk en het begin 20e eeuwse werk van het winkel deel (foto links) en de in die zelfde tijd vernieuwde achtergevel (foto rechts)

De zijmuren van het achterste deel bestaan uit oude bakstenen, deels 13^e-eeuwse kloostermoppen, deels groot formaat baksteen uit 15^e tot 17^e eeuw. De voorgevel en achtergevel zijn van later datum, van rond 1900, en zijn waarschijnlijk de aanleiding om de bouw van het pand begin 20^e eeuw te dateren.

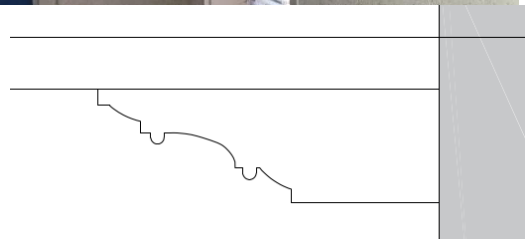
In de muur van de zijgevel aan de steegzijde zijn enkele oude balkankers zichtbaar (vermoedelijk 16^e eeuws).

Interieur

In het pand zijn in het achterdeel zogenaamde sleutelstukken teruggevonden, z.g. versierde consoles die de balk dragen. Dit maakt het aannemelijk dat het achterste deel van het pand ouder is dan het voorste deel (de winkel). Zonder nader onderzoek naar de draagconstructie van de winkel echter kan hier echter geen zekerheid over worden gegeven. De positie van de sleutelstukken is terug te vinden op de tekening in de bijlage.

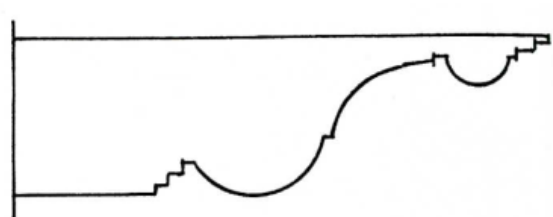
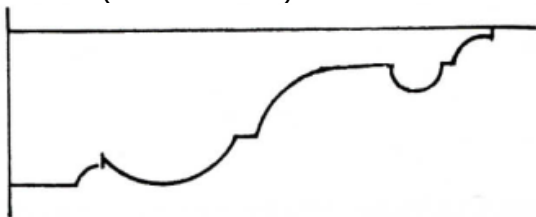

Sleutelstuk 2 (in De oude slagerij links achter)

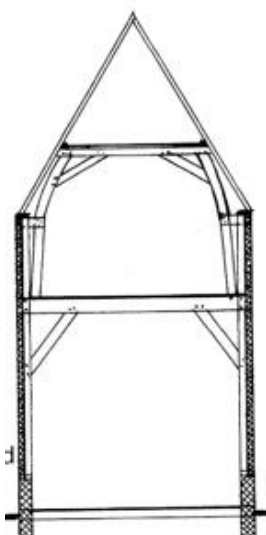
Sleutelstuk 1 (in De oude slagerij rechts achter)

De sleutelstukken in de oude slagerij dateren uit begin 17^e eeuw. Vergelijkbare sleutelstukken, zie afbeeldingen onder, zijn teruggevonden in Hattum en gedateerd in resp. 1618 (onder links) en 1623 (onder rechts)

Het sleutelstuk nummer 3 (zie afbeelding links), de eerste balk aan de rechterzijde, is vergelijkbaar met het sleutelstuk nummer 2 maar heeft een leuke extra versiering aan de onderzijde met onder andere 5 kleine inkepingen.

Sleutelstuk 4 en 5 tonen een bijzonder aspect. Ze missen de versiering van de nummers 1 t/m 3 maar laten resp. een pengat verbinding zien (zie foto onder) en een aanzet van een korbeel (foto rechts).

Waarschijnlijk is het sleutelstuk 4 later aangepast en is de versiering weggebeiteld, maar de sleuf kan er op wijzen dat er een gebintconstructie (houten kolom) is geweest. Het korbeel op de rechter foto duidt hier ook op. Deze sleuf is ook zichtbaar bij sleutelstuk 2, maar dichtgemaakt. Ook de dikte van de muur, die plaatselijk half steens is, wijst hierop: de houtconstructie was de hoofddraagconstructie, de muur slechts de 'regenjas'. Een dergelijke houtconstructie was gebruikelijk tot in de 15^e eeuw.

Een dergelijke constructie kan er op wijzen dat de buitenmuren later zijn aangepast, en hier in het verleden muurstijlen aanwezig zijn geweest.

De drie teruggevonden balken in de achterruimte en de dakconstructie bestaan uit eikenhout. Eikenhout werd in Nederland in de woningbouw tot ca. 1620 gebruikt, daarna ging men over op grenen. Rond die tijd ontstond een tekort aan eiken, m.n. ook door de behoefte aan eiken in de scheepsbouw.

Vloeren

De balken liggen vrij ver uit elkaar (1,65m). In Groningen was dat niet ongebruikelijk. De vloerdelen waren dik genoeg om een dergelijke afstand te overspannen. In een deel van het pand zijn vloerdelen van verschillende breedte te zien (foto rechts), wat duidt op hoge ouderdom.

Dakconstructie

De dakconstructie is een zogenaamde sporenkap met pen-gatverbindingen. Ook dit duidt op hoge ouderdom. Zoals boven beschreven bestaat de dakconstructie van het pand grotendeels uit eikenhout, en daarmee is het dak waarschijnlijk te dateren voor 1620. Het dak overspant meerdere bouwperiodes. Er zijn door de eeuwen heen de nodige aanpassingen doorgevoerd maar er is geen duidelijke overgang in bouw delen of bouwperiodes te zien. Diverse verbindingen in de muurplaten en aanpassingen aan de sporen duiden hier op. Nader onderzoek zal meer duidelijkheid verschaffen. In de dakconstructie zijn (brand)sporen van een haard te zien, centraal gelegen in de woning. De positie van de haard was belangrijk in de middeleeuwen en kan meer zeggen over de leeftijd en het gebruik van de woning.

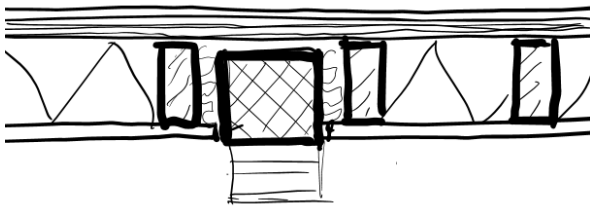
Het dak is gedekt met betonpannen uit de jaren '60/'70. In die periode is waarschijnlijk ook de voorste schoorsteen verwijderd.

Verder onderzoek en behoud historische delen

Verder onderzoek zal meer duidelijkheid geven over de geschiedenis van het pand, de datering van de fundering, de vermeende aanwezigheid van het rituele bad, en het historische aspect en belang van de vloer- en dakconstructies, het metselwerk, muurankers, de sleutelstukken enz. Dit onderzoek moet vooraf aan de sloopwerkzaamheden plaats vinden. De aannemer zal op aanwijzing van de onderzoeker(s) delen van het muurwerk, vloeren, plafonds en de dakconstructie vrij moeten maken.

Ook tijdens de sloopwerkzaamheden verdient het de aanbeveling dat de bouwhistoricus op afroep beschikbaar blijft om bijzondere elementen die te voorschijn komen verder te onderzoeken.

Welke onderdelen behouden kunnen worden, zal verder onderzocht en besproken moeten worden met de eigenaar en de architect. De huidige plannen gaan ervanuit dat het muurwerk (zijgevels), en de voor – en achtergevel bewaard blijven.

Het behoud van de vloerbalken met de sleutelstukken kan door de balken op te nemen in de nieuwe verdiepingsvloer maar vrij te houden van de (hsb) constructie. Eventueel kunnen de balken weer omtimmerd worden. Ze zijn dan niet meer zichtbaar maar behouden voor het nageslacht.

Het rituele bad kan, indien de vondst interessant is, afgedekt worden met een beloopbare glasplaat zodat deze zichtbaar blijft.

Algemeen belang

Met deze vondst is, voor zover bekend, 'De oude slagerij' na de Petrus & Pauluskerk het oudste pand in Loppersum. Dat kan niet waar zijn! Archeologische onderzoek, bouwhistorisch onderzoek en archiefonderzoek zal niet alleen meer duidelijkheid geven over de geschiedenis van het pand aan de Hogestraat 19 maar ook over het werken en wonen in Loppersum in de middeleeuwen. Via de provinciale monumentenorganisatie Libau is contact gelegd met een bouwhistorisch onderzoeker die beschikbaar is het proces te begeleiden. ook de betrokkenheid van de gemeente is cruciaal om in de korte tijd zowel archeologisch als bouwhistorisch onderzoek te kunnen realiseren maar ook bij het verwerven van fondsen om verder onderzoek ook financieel mogelijk te maken.